

říjen 2009

Samotný název je programem: Projekt „Matky městské části“

Tabea Witt

Abstrakt:

Matky městské části je název úspěšného projektu, který v Berlíně realizovalo sdružení Diakonisches Werk Neukölln-Oberspree. Samotný nápad je jednoduchý: umožnit matkám cizinkám pomáhat si navzájem za podpory odborníků a překonat tak izolaci, ve které jsou díky svému cizímu původu i kultuře. Text se zabývá popisem tohoto projektu i jeho výsledky v praxi.

Již samotný název vypovídá o hlavní myšlence celého projektu. Sousedství „matka městské části“ lze chápat jako „matka z dané městské části“, ale i jako „matka této části“. Projekt Matky městské části¹ vystihuje obojí. V jeho rámci jsou matky žijící v určité městské čtvrti proškoleny, aby posléze pomáhaly rodinám, které tam bydlí.

V tomto článku nejprve představíme sociální a místní souvislosti, v jejichž rámci projekt vznikl, a následně uvedeme, jakým způsobem projekt funguje a jaké cíle sleduje. Poté je na příkladu konkrétní návštěvy rodiny názorně ukázán průběh, struktura a metodika projektu. V závěru pak nastíníme vyhlídky do budoucna a popíšeme aktuální plány snažící se tento „veleúspěšný projekt“ (jak psaly noviny Berliner Zeitung) v lokalitě pevně zakotvit a rozšířit jeho záběr. Text se zakládá na rozhovorech s vedoucí projektu a s několika „poloprofesionálními“ matkami městské části a také na záznamu setkání jedné matky městské části s klientkou.

Začátky

Vše začalo v roce 2004 jako projekt sdružení Diakonisches Werk Neukölln-Oberspree e.V. v části Berlína zvané Schillerpromenade. Tato lokalita na severozápadě velké čtvrti Neukölln vykazuje zvýšené sociální potřeby a zvýšený výskyt rizikových faktorů. Podíl obyvatel pobírajících sociální podporu je 18,3 %.² Chudoba nejvíce zasahuje zejména děti a přistěhovalce, z kterých dávky pobírá 34,4 % a 46,3 %.

¹ V ČR by se podobný projekt mohl jmenovat např. „Smíchovské matky“, nebo „Žižkovské matky“. (pozn. překl.).

² Srov. BEZIRKS-AMT NEUKÖLLN (Vydal: Úřad městské části Neukölln), 2003a:25

Zpráva zabývající se pomocí dětem a mladistvým z Neuköllnu uvádí, že více než třetina (37 %) z asi třiceti tisíc obyvatel lokality Schillerpromenade nemá německý pas. Tato hodnota výrazně převyšuje berlínský průměr (13,2 %). Obzvláště výrazný pak je podíl dětí a mladistvých jiné než německé národnosti. Zhruba polovina dětí patří do věkové skupiny 6 – 18 let má cizí státní příslušnost.³ Subjekty podílející se na pomoci mladistvým poukazují na to, že v Schillerpromenade žijí rodiny s velkým počtem dětí, které jsou přetížené a nejsou schopny plnohodnotné výchovy. Děti a mladiství pak tráví hodně času na ulici. Dá se říci, že právě tam u nich probíhá i socializace.⁴ Méně než polovina dětí mladších deseti let také využívá možnosti denní péče (např. školek).⁵

Ve snaze reagovat na tento stav zahájila organizace Diakonisches Werk projekt Matky městské části. Inspirací byl takzvaný „Batůžkový projekt“, který původně pochází z Holandska, ale rozšířil se už do mnoha německých měst. V „Batůžkovém projektu“, který je realizován ve spolupráci se zařízeními poskytující denní péči dětem, se nejprve proškolí matky pocházející z jiné země, a pak tyto ženy s batohem plným dvojjazyčných materiálů navštěvují jiné matky – migrantky a šíří získané informace. Zatímco v batůžkovém projektu je záměrem zvýšení jazykových kompetencí klientek, v projektu Matky městské části jsou šířeny materiály, které pokrývají mnohem širší oblast. Matky mají k dispozici deset tematických balíčků. Každý z nich se zabývá oblastí, která je pro migrantské rodiny důležitá. Mezi probíraná témata mimo jiné patří: vzdělání, výchova, zdraví, sexualita, přistěhovalectví, řeč, práce, právo a cílená podpora dětí a mladistvých.

Dvojnásobný užitek

Projekt Matky městské části pomáhá rodinám žijícím v daném místě dvěma způsoby. Za prvé zprostředkovává matkám – migrantkám informace, které jsou pro jejich rodiny relevantní, a za druhé umožňuje cizinkám, které působí v projektu jako poradkyně, získat určitou kvalifikaci i placenou práci.

Se zřetelem na dvojí užitek zformulovala organizace Diakonisches Werk následující cíle projektu:

- Podpora jazykových dovedností dětí i rodičů
- Povzbuzení rodičů, aby byli vnímavější vůči svým výchovným zodpovědnostem a přistupovali k nim aktivněji
- Představení práce denních zařízení pro děti a nábor, aby do nich odmala chodily
- Zjišťování a posilování individuálního potenciálu rodičů
- Zprostředkovávání konkrétních informací a pomoci rodinám žijícím v dané lokalitě
- Podpora vzájemné komunikace mezi rodiči a dětmi
- Posilování sebevědomí rodičů ve vztahu k vzdělávacím zařízením
- Poskytování kvalifikace a další podpory nezaměstnaným migrantkám

Matky městské části se snaží dostat k rodinám, které jsou považovány za těžko přístupné. Vedoucí projektu k tomu říká: „Jde o rodiny, které jinak do žádné poradny nepůjdou, ale jen zabouchnou dveře a nepustí dál ani žádného rodinného pomocníka nebo jiného pracovníka z Úřadu pro mládež.“

³ Srov. tamtéž, s. 20

⁴ Srov. tamtéž, s. 27–38

⁵ Srov. tamtéž, s. 25

V rámci projektu Matky městské části se naopak kontakty daří navazovat dobře, což spočívá v tom, že matky samy pocházejí ze stejného prostředí. Žijí v dané části města, také do země imigrovaly a samy mají vlastní děti. Jako poradkyně svých souputnic jsou s nimi na stejné úrovni. Rodiny k nim tudíž snadno získávají důvěru a zároveň se poučí o vzdělávání, jazyce, výchově i zdravotních otázkách.

Vedoucí projektu dodává: „Tyto rodiny často žijí v ústraní. Většinou pocházejí z nevzdělaných vrstev. Znamená to kupříkladu i to, že když dostanou letáky k pročtení, prostě si je nepřečtou. Když k nim ale přijde jiná matka a jednoduchým jazykem jim všechno vysvětlí, projevují i tyto rodiny o informace velký zájem.“

Kromě požadavku jednoduchého – nízkoprahového – zprostředkovávání informací je dalším cílem projektu dále vzdělávat migrantky, které projeví zájem, a tak jim ulehčit vstup na pracovní trh. Mnohé matky městské části přišly do Německa jako sňatkové migrantky, jiné zde vyrostly. Před zahájením projektu byly všechny bez práce. Proškolením na poloprofesionální pomocnice získaly jistou kvalifikaci, a tak i přístup k placenému zaměstnání. Výrazně se zlepšily i jejich vlastní výchovné kompetence. Nový úkol a to, že pro jiné matky v lokalitě jsou určitým vzorem, jim dodává sebevědomí, což se zpětně pozitivně odráží i v jejich rodinách.

Co k tomu říká jedna matka městské části: „Je to pravda, osobně jsem se změnila. Jsem mnohem sebevědomější a snáz nacházím přístup k jiným lidem a navazuji kontakty.“

Další matka doplňuje: „V rámci projektu jsem si zvýšila kvalifikaci. I když to není žádná skvělá prokazatelná kvalifikace, přece jsem se naučila mnoho věcí, které zužitkovávám ve výchově vlastních dětí a také je mohu dál předat dalším matkám.“

Vedoucí projektu to potvrzuje: „Matky městské části prošly jako ženy i jako matky velice pozitivní proměnou. Samy se naučily mnohé, co využijí ve vlastní výchově, jsou všechny mnohem samostatnější a otevřenější. Skutečně se v téhle společnosti uchytily. I jejich muži je obdivují, protože dokázaly něco, co se od žen neočekává.“

Na návštěvě doma⁶

V jedenáct dopoledne zazvoní matka městské části paní Ghabanová na dveře ve třetím patře jednoho činžáku v Neuköllnu. Tato čtyřicátice se narodila v Libanonu a před rekvalifikací na matku městské části byla bez práce. Už téměř půl roku úspěšně a s velkým osobním nasazením pracuje jako matka městské části.

⁶ Za účelem zprostředkování živého dojmu z návštěv v domácnostech využíváme rozhlasovou reportáž z Deutschlandfunk Kultur z 4.1.2007, která referovala o projektu. Celé líčení bylo zkráceno, stejně tak i některé doslovné citace. Všechna jména byla změněna.

Dnes je na další návštěvě u paní Lubnani, jiné matky žijící v této čtvrti. Kontakt s ní navázala snadno, je to totiž její sousedka, která také pochází z Libanonu, a obě ženy se tedy znaly. Je to typický způsob, jak se v rámci projektu s matkami navazuje kontakt. Matky městské části se ke své cílové skupině dostávají přes neformální sítě, přes svůj okruh přátel a známých. Svě klientky nacházejí i na místech, kde se matky obvykle vyskytují, např. v zařízeních pečujících o děti nebo na bleších trzích. Tam je možnost setkat se se ženami, které by se rády informovaly „o rodinných záležitostech“, ale samy od sebe by se nikdy nevydaly do nějaké poradny.

Paní Lubnani kupříkladu přišlo velice zajímavé, že její děti mají nárok na německé státní občanství. Jelikož mluví jen lánaně německy a stýká se téměř výhradně jen s jinými Arabkami, dozvěděla by se o této možnosti bez matky městské části nejspíš až za mnoho let.

Když asi o deset let mladší paní Lubnani otevírá dveře, chová na rukou malé dítě, své sedmé. Matku městské části vítá přátelsky a zve ji dál pokynutím ruky. Je hned vidět, že se cítí jako hostitelka, nikoli jako klientka nebo dokonce kontrolovaná osoba. Uvede paní Ghabanovou do útulného obývacího pokoje a nabízí jí místo k sezení.

Matka městské části na stůl pokládá tašku – vyhrnou se z ní informační letáky v němčině a arabštině. V materiálech je spousta podnětů týkajících se výchovy, zdravé výživy, sexuální osvěty, prevence závislostí, brožura o německém školství, tipy ohledně předcházení dětským úrazům, seznam všech zařízení poskytujících denní péči dětem a další adresy, které jsou pro rodiny důležité. Paní Ghabanová upozorňuje na jeden leták: „Internet pro děti – surfování bez rizika.“ „Tenhle je opravdu dobrý,“ komentuje ho a podává paní Lubnani sešit o mediální výchově, tímto tématem se totiž dnes budou zabývat.

Celkem takto paní Ghabanová paní Lubnani navštíví desetkrát a pokaždé se budou zabývat jinou problematikou. Postupně se paní Lubnani dozví všechno možné z oblasti výchovy, vzdělávání, zdraví, přistěhovalectví, jazyka, práce, práva atd. Na programu bude i otázka, jak děti a mladistvé cíleně podporovat a rozvíjet. Pořádí, v němž si budou o těchto rozličných tématech povídat, určuje paní Lubnani. Podle toho, co jí připadá jako další zajímavé téma, se pak této oblasti věnují. Je pozoruhodné, že mnohé z navštívených matek si jako první vybírají následující témata: sexuální osvěta, dvojjazyčná výchova a německé školství, říká vedoucí projektu. „Pro mnohé z nich to jsou ty hlavní body.“

Aby matky městské části o těchto tématech mohly kompetentně hovořit, absolvují přinejmenším šestiměsíční školení, jehož součástí je i praktická část. V průběhu školení se dozvídají aktuální informace a pedagogické poznatky týkající se jednotlivých témat. Navíc získají základy znalostí o tom jak vzdělávat dospělé a dozví se jak své vědomosti co nejlépe šířit dál. K tomu patří také trénink ve vedení rozhovorů.

Většina matek je proškolená ve své mateřštině. Dává to smysl, protože i jako matky městské části budou komunikovat v jazyce země, z níž pocházejí. Krom toho je tímto způsobem možné proškolit i ženy, které do Německa přišly jako dospělé (např. mnohé sňatkové migrantky) a ještě německy tak dobře neumějí.

Jedním z nejoblíbenějších témat matky městské části paní Ghabanové je „návštěva jeslí, školky, nebo družiny“. Mluví o výhradách rodin a o tom, proč své děti do těchto zařízení nepřihlašují. „Když o tom s nimi začnu mluvit, mají vždycky nejdřív něco proti. ‚Proč bych tam měla svoje děti posílat? Mám přece dost času, abych se o ně postarala sama. A krom toho musíme šetřit...‘ Takhle vypadají typické námitky. A já pak řeknu: ‚A na čem ušetříš? No pověz! Vždyť to tak vůbec není. Když děcku sama koupíš hračku, bývá pěkně drahá, ne? Ale ve školce si tvoje dítě může hrát s mnoha různými hračkami‘.“

V mezičase se paní Ghabanová dostala k hovoru o dnešním tématu. Zodpovídání otázek o mediální výchově doprovází živou gestikulací. Jakou dobu by děti měly maximálně trávit před televizí? Jaké pořady jsou vhodné? Proč je škodlivé příliš se dívat na televizi? Pak tu paní Ghabanová nechá spoustu materiálů nejen pro rodiče, ale i pro děti. Kromě této věcné náplně dnešního setkání oběma ženám zbývá dost času probrat i aktuální a osobní záležitosti. Následně se jejich pozornost obrací k malému kloučkovi, který je celou dobu klidně pozoroval. Paní Ghabanová je evidentně velmi ráda, že ho znovu vidí, přátelsky na něj mluví a pusinkuje ho. Matka sedí vedle a hrdě se usmívá. Začnou se tedy bavit o děťátku. Paní Lubnani má starost, že ještě nemá žádné zoubky. Matka městské části ji ale může uklidnit. V jeho věku to je naprosto normální.

A to už je konec vyměřeného času, celá hodina uběhla velice rychle. Paní Lubnani doprovází matku městské části ke dveřím. Tam následuje srdečné rozloučení doprovázené polibky na tvář, které jsou u arabských přítelkyň běžné.

Ani po desátém setkání nemusí podpora pro rodinu paní Lubnani náhle skončit. Paní Ghabanová často i nadále zprostředkovává matkám, o něž se starala, další nabídky sociální pomoci a usnadňuje jim přístup k nim. Nově vznikla kupříkladu otevřená čtvrtěční skupina v Mezikulturním rodičovském centru. Jsou tam zvány jak matky městské části, tak i navštěvované ženy. Společně tam vaří, hrají si s dětmi a diskutují o všem možném. Hovory se dosud točily kolem tak různorodých témat, jako jsou například parlamentní volby, Hitler a nacismus, škodlivé látky v zelenině a mnoho dalších. Možná by ale paní Lubnani mohla navštěvovat kurz němčiny nebo nějaký kurz pro rodiče vedený v její mateřštině. Zamyslí se nad tím v průběhu příštích týdnů spolu se svou matkou městské části.

Výhled

Projekt Matky městské části se v lokalitě Schillerpromenade výborně osvědčil. Navázání komunikace s matkami – migrantkami, které mají zájem, je zcela bezproblémové, protože v cestě nestojí jazykové ani kulturní bariéry. Také míra přijetí různých návrhů, co změnit, je vysoká, protože od matky městské části, jejíž životní situace je tak podobná, něco přijmete mnohem snáz než od člověka z vnějšku.

Poté, co se o projektu dozvědělo víc lidí a ženy si ho navzájem dál doporučily, nebylo možné s pomocí pouhých dvaceti dosud proškolených žen zvládnout nápor zájemkyň, které k sobě chtěly pozvat matku městské části. Heinz Buschkowsky, starosta Neuköllnu, projekt považuje za největší úspěch, s jakým se v Berlíně v rámci problematiky integrace zatím setkal.

Jelikož se výše nastíněné problémy a potřeby vyskytují i mimo Schillerpromenade, bylo rozhodnuto, že projekt bude rozšířen na všech devět lokalit, které potřebují výraznou pomoc, a to s využitím zhruba dvou set matek městské části. Mezi spolupracovníky při realizaci a financování projektu patří úřad pro městský rozvoj (Senatsverwaltung für Stadtentwicklung), úřad městské části Neukölln, pracovní centrum, organizace zprostředkovávající práci i zájemcům s nízkou kvalifikací (Wille e.V.) a Diakonisches Werk.

Článek byl převzat s laskavým svolením autorky Tabey Witt.

Německý originál naleznete zde:

<http://www.buergergesellschaft.de/praxishilfen/sozialraumorientierte-interkulturelle-arbeit/beispiele-geltingender-praxis/der-name-ist-programm/106581/>

Článek vznikl v rámci projektu Kvalitními informacemi ke kvalitní integraci, podpořeného Evropským integračním fondem.